

---

---

# МОВНІ СИСТЕМИ: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ В ПОЛІЕТНІЧНОМУ ТА ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Отримано: 20 листопада 2025 р.

Прорецензовано: 1 грудня 2025 р.

Прийнято до друку: 3 грудня 2025 р.

email: vladtarasana@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3497-5733>

DOI: [http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-28\(96\)-66-68](http://doi.org/10.25264/2519-2558-2025-28(96)-66-68)

Кузь В. В. Комунікативна складова під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у юридичних вузах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»* : серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2025. Вип. 28(96). С. 66–68.

---

УДК: 811.161.2'374

**Кузь Валентина Володимирівна,**  
кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри мовознавства,  
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,

## КОМУНІКАТИВНА СКЛАДОВА ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДІЛОВА УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У ЮРИДИЧНИХ ВУЗАХ

У статті розглянуто комунікативну складову під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у юридичних вузах. Комунікативна складова у вивченні дисципліни «Ділова українська мова» в юридичних вузах є надважливою. Комунікативна складова покликана сформувати у студентів уміння та навичок ефективною мовленнєвою взаємодією у сфері юриспруденції як професійної сфери. Комунікативна складова охоплює розвиток навичок усного та писемного мовлення, вміння складати юридичні документи, вести перемовини, виступати публічно, а також розуміння мовних особливостей юридичних термінології та стилю. У статті з'ясовано основні аспекти комунікативної складової: цілісну систему, без компонентів якої не можливим якісне формування умінь та навичок ефективною мовленнєвою взаємодією студентів у сфері юриспруденції як професійної сфери; розвиток мовленнєвих навичок, а саме: усне і писемне мовлення, оволодіння юридичною термінологією, формування комунікативної компетентності. Звернено увагу на різні погляди науковців на комунікативну складову. Акцентовано увагу на значенні методології в спектрі означеної теми. Визначено важливу комунікативну умову для успішної діяльності юриста. Зроблено висновки, що комунікативна складова у вивченні «Ділової української мови за професійним спрямуванням» у юридичних вузах сприяє формуванню професійно компетентних та комунікативно-спроможних юристів. Комунікативна складова дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є невід'ємною частиною підготовки майбутніх юристів, що сприяє їхньому професійному становленню та успішній кар'єрі.

**Ключові слова:** комунікативна складова, аспекти комунікативної складової, усне мовлення, писемне мовлення, мовленнєва культура, ділова українська мова за професійним спрямуванням.

**Valentyna Kuz',**  
Candidate of Philological Sciences,  
Associate Professor of the Department of Linguistics  
Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi University of Management and Law named after Leonid Yuzkov

## THE COMMUNICATIVE COMPONENT WHEN STUDYING THE DISCIPLINE "UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES" IN LAW SCHOOLS

The article examines the communicative component when studying the discipline "Ukrainian language for professional purposes" in law schools. The communicative component in studying the discipline "Business Ukrainian language" in law schools is extremely important. The communicative component is designed to form in students the skills and abilities of effective speech interaction in the field of jurisprudence as a professional sphere. The communicative component includes the development of oral and written speech skills, the ability to draft legal documents, conduct negotiations, speak publicly, as well as understanding the linguistic features of legal terminology and style. The article clarifies the main aspects of the communicative component: a holistic system, without the components of which it is impossible to qualitatively form the skills and abilities of effective speech interaction of students in the field of jurisprudence as a professional sphere; the development of speech skills, namely: oral and written speech, mastery of legal terminology, the formation of communicative competence. Attention is drawn to the different views of scientists on the communicative component. Attention is focused on the importance of methodology in the spectrum of the specified topic. An important communicative condition for the successful activity of a lawyer is determined. It is concluded that the communicative component in the study of "Business Ukrainian language for a professional orientation" in law universities contributes to the formation of professionally competent and communicatively capable lawyers. The communicative component of the discipline "Ukrainian Language for Professional Purposes" is an integral part of the training of future lawyers, which contributes to their professional development and successful career.

**Key words:** *communicative component, aspects of the communicative component, oral speech, written speech, speech culture, business Ukrainian language in a professional direction.*

**Постановка проблеми.** Комунікативна складова у вивченні дисципліни «Ділова українська мова» в юридичних вузах є надзвичайно важливою. Саме ця складова має на меті сформувати у студентів уміння та навички ефективної мовленнєвої взаємодії у сфері юриспруденції як професійної сфери. Це охоплює розвиток навичок усного та писемного мовлення, вміння складати юридичні документи, вести перемовини, виступати публічно, а також розуміння мовних особливостей юридичних термінології та стилю.

Комунікативна складова юристів передбачає вміння ефективно спілкуватися з різними людьми, розуміти їхні потреби та переконувати, а також вміння вести переговори та вирішувати конфлікти. Це важливий аспект професійної діяльності юриста, який допомагає будувати довіру, забезпечує ефективну взаємодію та сприяє досягненню поставленої мети.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженням комунікативної складової у вивченні дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» в юридичних вишах займалися багато науковців. Зокрема, вивчалися питання формування комунікативної компетенції у майбутніх юристів, вплив комунікативного підходу на ефективність навчання, а також культура мовлення у професійній діяльності юриста.

Однак дослідники, зважаючи на конструктивні дискусії, зосереджували свою увагу на різних поглядах щодо комунікативної складової: І.Ф. Іванова розглядає комунікативну складову як сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного мовленнєвого спілкування у професійній сфері. Дослідниця наголошує на важливості розвитку комунікативної складової для успішної професійної діяльності юриста (І.Ф. Іванова, 2013. С. 121 – 125; І.Ф. Іванова, 2013. С. 121 – 124).

Вважаємо за доцільне погодитись з думкою І.Ф. Іванової, адже комунікативна складова, з цього погляду, відіграє дуже важливу роль у формуванні мовних та комунікативних навичок у професійному становленні майбутніх юристів.

М.І. Пентилюк, зосереджуючи увагу на комунікативному підході до викладання мови, вказує на переваги комунікативного підходу, який передбачає навчання мови через практику спілкування. Науковець зауважує те, що комунікативний підхід дозволяє студентам не лише засвоювати мовні норми, але й розвивати вміння використовувати мову в реальних комунікативних ситуаціях (М.І. Пентилюк, 2003. 149 с.).

Переконані, що варто звернути увагу на думку науковиці, адже практична частина формування комунікативної складової є невід'ємним засобом засвоєння мовних норм і мовленнєвих навичок для застосування в реалізації професійних навичок та потреб.

В. В. Кочерган переконує в необхідності високої культури мовлення для юристів і зазначає, що мовленнєва компетентність юриста включає якісні комунікативні ознаки культури мовлення – правильність, точність, логічність, змістовність, достатність, багатство, виразність та чистоту мовлення (В. В. Кочерган, 2006. с.4).

Цілком переконливим у своїх твердженнях є В. В. Кочерган, так як культура мовлення юристів є надзвичайно важливою складовою у формуванні студентів як майбутніх кваліфікованих професіоналів-юристів. Саме комплексне використання якісних комунікативних ознак культури мовлення відіграє важливу роль у формуванні комунікативної складової майбутніх юристів. Ці ознаки допомагають зробити мовлення зрозумілим, ефективним та відповідним до ситуації спілкування. Враховуючи ці ознаки, можна досягти високого рівня культури мовлення, що сприяє ефективній комунікації та позитивному сприйняттю мовця.

На основі цих досліджень можна зробити висновок, що комунікативна складова є невід'ємною частиною вивчення української мови за професійним спрямуванням у юридичних закладах вищої освіти, і формування комунікативної складової має велике значення для успішної професійної діяльності майбутніх юристів.

**Формулювання мети статті.** Метою цього дослідження є розглянути комунікативну складову під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у юридичних вузах та основні аспекти комунікативної складової.

#### **Виклад основного матеріалу дослідження.**

Основні аспекти комунікативної складової становлять цілісну систему, без компонентів якої не можливим якісне формування умінь та навичок ефективної мовленнєвої взаємодії студентів у сфері юриспруденції як професійної сфери. Зокрема комунікативна складова охоплює розвиток мовленнєвих навичок, а саме: усне і писемне мовлення, оволодіння юридичною термінологією, формування комунікативної компетентності, вміння ефективно передавати та сприймати інформацію, встановлювати та підтримувати контакти, розуміти співрозмовника, досягати взаєморозуміння, а також використовувати вербальні та невербальні засоби комунікації.

Усне мовлення в спектрі комунікативної складової передбачає вміння висловлювати свої думки чітко, логічно та переконливо тощо, тобто дотримуватися якісних комунікативних ознак культури мовлення, брати участь у дискусіях, дебатах, проводити юридичні консультації. Усне мовлення досить часто превалює в мовлення юристів, тому дуже важливо охопити цей компонент в повному обсязі та систематично його розвивати на удосконалювати на ниві професійної діяльності.

Писемне мовлення в спектрі комунікативної складової передбачає навички складання юридичних документів (позовна заява, скарга, клопотання, договір тощо) з урахуванням мовних норм та вимог. Цей вид комунікативної діяльності не може залишатись осторонь у професійній діяльності юриста, адже будь-який вид документа повинен бути складений не лише відповідно до державного стандарту і наявності відповідних реквізитів, а й бути грамотним, чітким і лаконічним, тобто відповідати всім нормам сучасної української мови офіційно-ділового стилю.

Оволодіння широким спектром юридичної термінології передбачає точне використання юридичних термінів та понять у професійному мовленні, що є критично важливим для правильного розуміння та застосування законодавства. Широкий спектр термінологічної бази не лише поповнить активний словниковий запас майбутніх юристів, а й створить активний ґрунтовний понятійно-термінологічний апарат не лише для реалізації комунікативної складової, а й правильного добору відповідного термінологічно-понятійного контенту студентів, особливо тих, які здобувають освіту за спеціальністю «Міжнародне право».

Комунікативна компетентність може вважатись сформованою на основі оволодіння таких навичок, як: здатність встановлювати та підтримувати професійні контакти, розуміти потреби співрозмовника, адаптувати мовлення до конкретної ситуації та аудиторії.

Велику увагу варто приділити і вивченню мовних особливостей юридичного стилю, адже специфіка мови, яка використовується в юридичній практиці, її термінологія, синтаксичні конструкції, стилістичні особливості, методологія мають неабияке значення. Оволодіння мовними особливостями юридичного стилю створить міцне підґрунтя для комунікативної складової, а відтак забезпечить доречно та правильно послуговування якісними комунікативними компетенціями, що дуже важливо в професійній діяльності майбутнього юриста.

Доцільне використання саме комунікативних методів навчання: рольові ігри, ділові ігри, моделювання юридичних ситуацій, – які сприяють практичному засвоєнню навичок та формування комунікативного професійного досвіду, які є невід'ємною частиною професійної діяльності юриста. Вони впливають на ефективність роботи, репутацію, успіх у кар'єрі. Вміння правильно та переконливо висловлювати свої думки, вести переговори, складати документи, розуміти мову клієнтів та колег є ключовими для досягнення успіху у юридичній професії (Корніяка О.М., 2011; Корніяка О.М., 2011).

Саме лексика, термінологія, граматичні та стилістичні особливості юридичного мовлення дозволяє їм правильно та адекватно використовувати мовні засоби у професійній діяльності.

Комунікативна складова під час вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у юридичних закладах вищої освіти передбачає розвиток умінь вести ділові переговори, складати юридичні документи (позовні заяви, скарги, договори тощо), виступати з промовою в суді, проводити консультації з клієнтами, дотримуватися норм мовленнєвого етикету, використовувати різні стилі мовлення залежно від ситуації спілкування, а також формувати власну мовленнєву індивідуальність.

Ефективна комунікація є необхідною умовою для успішної діяльності юриста. Вміння грамотно та чітко висловлювати свої думки, розуміти мову інших, дотримуватися мовленнєвого етикету дозволяє юристу ефективно захищати інтереси клієнтів, встановлювати професійні стосунки з колегами, досягати успіху у вирішенні юридичних питань, підвищити рівень довіри з боку клієнтів та суспільства.

Таким чином, ефективність комунікативної складової складає не лише здатність досягати взаєморозуміння, а й вдало обирати комунікативні канали, комунікативні зв'язки та успішно обмінюватися інформацією між учасниками комунікації. Вона включає оволодіння навичками активного слухання, емпатії, вмінням чітко висловлювати свої думки та адаптувати комунікацію до різних ситуацій та співрозмовників, що також є частиною професіограми комунікативної складової майбутнього фахівця. Саме така комунікація сприяє ефективному досягненню мети спілкування, підтримці позитивних відносин між комунікантами та успішному функціонуванню в професійній сфері.

**Висновки.** Отже, комунікативна складова у вивченні «Ділової української мови за професійним спрямуванням» у юридичних вузах сприяє формуванню професійно компетентних та комунікативно-спроможних юристів. Комунікативна складова дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є невід'ємною частиною підготовки майбутніх юристів, що сприяє їхньому професійному становленню та успішній кар'єрі. Комунікативна складова є надважливою не лише для реалізації професійних завдань та прагнень, а й реалізації професійного успіху, оскільки вона сприяє побудові міцних стосунків, вирішенню конфліктів та досягненню спільних мети та завдань.

**Перспективами подальшого дослідження** є пошук оптимальних шляхів удосконалення комунікативної складової студентів юридичних вузів.

#### Література:

1. Іванова І.Ф. Вплив рівня розвитку комунікативних здібностей на формування професійної спрямованості. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць / за ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. Т.2. Вип. 10 (91). Миколаїв, 2013. С. 121 – 125.
2. Іванова І.Ф. Розвиток комунікативної компетентності студентів педагогічних спеціальностей на заняттях з психології. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського: зб. наук. праць / за ред. С.Д. Максименка, Н.О. Євдокимової. Т.2. Вип. 11 (99). Миколаїв, 2013. С. 121 – 124.
3. Капська А.Й. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом. Київ : ДЦССМ, 2003. 87 с.
4. Корніяка, О.М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. Актуальні проблеми психології, V(16), 2016. С.82–90.
5. Корніяка, О.М. Особливості розвитку комунікативної компетентності фахівців на різних етапах їх професійного становлення. Психолінгвістика, 8, 2011. С 33–45.
6. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : [підручник]. 2-е вид., випр. і доп. К. : Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с.
7. Словник-довідник з української лінгводидакти : навчальний посібник / кол. авторів за ред. М. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2003. 149 с.

#### References:

1. Ivanova I.F. Vplyv rivnia rozvytku komunikatyvnykh zdbnostej na formuvannya profesijnoi spriamovanosti. Naukovyj visnyk Mykolaivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlyns'koho: zb. nauk. prats' / za red. S.D. Maksymenka, N.O. Yevdokymovoi. T.2. Vyp. 10 (91). Mykolaiv, 2013. S. 121 – 125.
2. Ivanova I.F. Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv pedahohichnykh spetsial'nostej na zaniattiakh z psykholohii. Naukovyj visnyk Mykolaivs'koho derzhavnoho universytetu imeni V.O. Sukhomlyns'koho: zb. nauk. prats' / za red. S.D. Maksymenka, N.O. Yevdokymovoi. T.2. Vyp. 11 (99). Mykolaiv, 2013. S. 121 – 124.
3. Kapska, A.Y. (2003). Komunikatyvna profesiiina kompetentnist yak umova vzaemodii sotsialnoho pratsivnyka z klientom [Communicative professional competence as a condition of social worker interaction with the client]. Kyiv: DTSSM. (in Ukrainian).
4. Korniiaka, O.M., 2016. Komunikatyvna kompetentnist yak vyznachalny chynnyk profesiiinoho samozdiisnennia vykladacha vyshchoi shkoly [Communicative competence as a determining factor in the professional self-realization of a high school teacher]. Aktualni problemy psykholohii [Actual problems of psychology], V (16), 82–90, [in Ukrainian].
5. Korniiaka, O.M., 2011. Osoblyvosti rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv na riznykh etapakh yikh profesiiinoho stanovlennia [Features of the development of communicative competence of specialists at different stages of their professional development]. Psycholinguistic, 8, 33–45 [in Ukrainian].
6. Slovnyk-dovidnyk z ukrains'koi lnhvodydakty : navchal'nyj posibnyk / kol. avtoriv za red. M. Pentyliuk. Kyiv : Lenvit, 2003. 149 s.
7. Kocherhan M. P. Zahal'ne movoznavstvo : [pidruchnyk]. 2-e vyd., vypr. i dop. K. : Vydavnychyj tsentr «Akademiiia», 2006. 464 s.